

ZO DOE JE DAT EN DIT HEB JE NODIG

# De professionele leer- en werkgemeenschap (PLG)

In de 21e eeuw zou het vanzelfsprekend moeten zijn dat leraren gekwalificeerd zijn om technologie op de meest effectieve wijze in te zetten: welke technologie zet je wanneer in en met welke didactiek? Onderzoek van Kennisnet (2017) laat echter zien dat er een groot verschil is tussen de ICT-ambitie van het bestuur en schoolleiders en de werkelijkheid van de leraar. Leraren verschillen sterk in het gebruik van ICT-toepassingen en in hun bekwaamheid op dit gebied. *Herkenbaar?*

TEKST GREG PRIEM (SPEYK), LAURA WALTER-GOUDSMIT (EDUTRAINERS) EN SABINE KOKEE (E-LEARNING WIZARD).  
FOTOGRAFIE ROEL STOLVOORT (INFOGRAPHIC), FREEPIK EN SHUTTERSTOCK

**I**n het eerste artikel van deze serie *Nog beter onderwijs vandaag* lieten we je zien dat het belangrijk is om als schoolleider je rol te pakken als facilitator van leren van en met elkaar. Immers, alles wat je doet als schoolleider heeft direct invloed op het werk van de leraar in de klas en dus op de kwaliteit van het onderwijs. In dit tweede artikel laten we je zien hoe je door inzet van PLG's een lerende organisatie met een sterke verbetercultuur kunt ontwikkelen. We

gebruiken de digitale transformatie als casus voor het laten zien hoe je het werken in een PLG kunt inzetten voor het organiseren van een continue verbetercultuur en duurzaam beter onderwijs.

## De digitale transformatie van de 21e eeuw

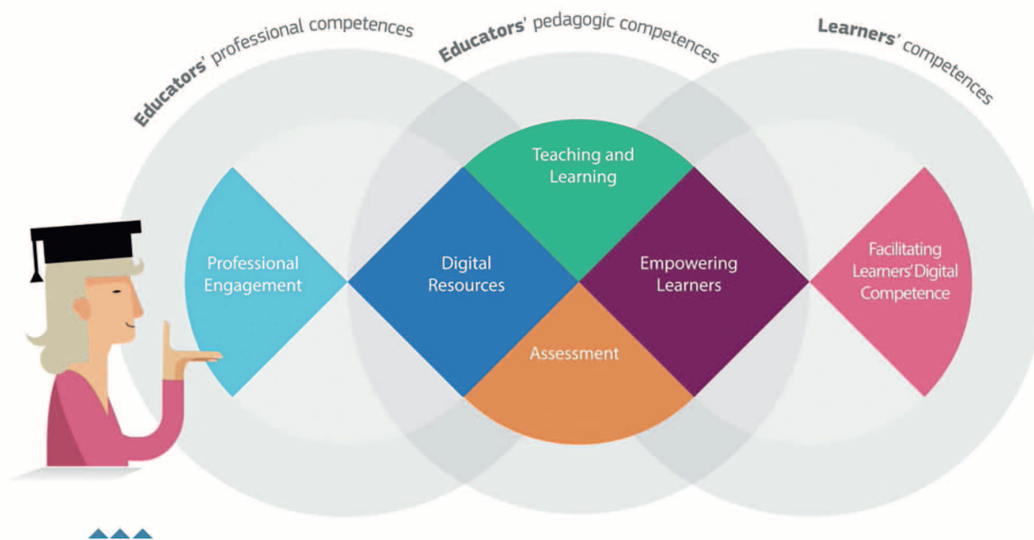
“Change is the law of life and those who look only to the past or present are certain to miss the future.”

John F. Kennedy

“Een professionele leergemeenschap is een gemeenschap van onderwijsprofessionals die samen leren over de onderwijspraktijk, met als doel deze te verbeteren. In een PLG staat het leren van de leerlingen centraal. Om dit leren te verbeteren onderzoeken schoolleiding en leraren het eigen handelen in de dagelijkse praktijk.”

Erna Damhof & George van Sluis

Onze leerlingen groeien op met ICT in dit digitale tijdperk. Als *digital native* krijgen ze vaak les van leraren die pas als volwassene met digitale systemen hebben leren omgaan. Om aan te sluiten bij de behoefte van de kinderen van nu staan we voor de uitdaging het onderwijs consequent in te bedden in digitale leeromgevingen. Dat vraagt om het continu verbeteren van de competenties van leraren en een innovatieve didactiek en methoden om leerlingen in hun kracht te zetten.



Figuur 1. Het European Framework for the Digital Competence of Educators (EU Science Hub).

Het *European Framework for the Digital Competence of Educators* (DigCompEdu) is een wetenschappelijk onderbouwd kader dat beschrijft welke digitale competenties leraren nodig hebben. DigCompEdu beschrijft 22 competenties, georganiseerd in zes gebieden. De focus ligt niet op technische vaardigheden. Het kader is bedoeld om in detail te beschrijven hoe digitale technologieën kunnen worden gebruikt om onderwijs en leren te verbeteren en te innoveren.

4. **Organisatie:** De organisatie geeft leraren taken op het gebied van ICT-bekwaamheid. Hoe zorg je dat de uitvoering uniform gebeurt, vanuit een consistent beleid en volgens wet- en regelgeving?

Deze bouwstenen geven een kader voor de minimale vereisten qua ICT-bekwaamheid van de leraar en zijn sterk met elkaar verbonden. Het beantwoorden van deze vragen kan de start zijn van een professionaliseringstraject of het werken in PLG's.

**LEESTIP!**

**In 5 stappen naar een meer ICT-vaardige school**

In het artikel *Digitale geletterdheid voor leraren* lees je hoe leraren in vijf stappen zelf aan de slag kunnen om hun ICT-vaardigheden te verbeteren.



Scan me

**Wat leerlingen (van) nu nodig hebben**

“Today’s students are no longer the people our educational system was designed to teach.”

Marc Prensky

Als schoolleider helpt zo'n kader om beleid te formuleren rondom professionaliseren en de benodigde digitale didactische vaardigheden. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de vier ICT-bekwaamheidsgebieden van Kennisnet:

1. **Digitale geletterdheid:** Welke bekwaamheden hebben leraren nodig om leerlingen te begeleiden op weg naar burgerschap en om de digitale kloof te verkleinen?
2. **Leersituatie:** Welke keuzes maakt de leraar vanuit de leersituatie? Welke didactiek en ICT-middelen zijn geschikt om optimaal te leren?
3. **Professionalisering:** Wat voor professionaliseringsbeleid is nodig om leraren ICT effectief te laten inzetten, zowel individueel als collectief?


Leerlingen volgen op school een combinatie van fysiek en online of digitaal onderwijs (blended), wat vraagt om een hoge mate van zelfsturing om bij de les te blijven en geen leerachterstand op te lopen. Leerlingen hebben steeds vaker zelf de verantwoordelijkheid voor het leerproces, van het stellen van doelen tot en met de evaluatie. Wanneer leerlingen niet beschikken over goed ontwikkelde executieve functies (plannen van de taak, voortgang bewaken en evalueren) en niet voldoende gemotiveerd zijn, kan dit leiden tot uitstelgedrag. Daarom is het belangrijk dat de leraar de leerlingen **structuur** biedt, zorgt voor **actieve betrokkenheid** en de **voortgang monitort**.

ICT kan dit faciliteren. In een digitale werk- en leeromgeving zoals *Digiplein365* kun je leerlingen opdrachten geven die aanzetten om actief aan de slag gaan. Bijvoorbeeld door ze vragen te laten beantwoorden met Quiz of Forms of door ze een instructievideo van de leraar te laten analyseren. De digitale omgeving zorgt voor overzicht en je kunt de voortgang van de leerlingen eenvoudig monitoren. De integratie met Microsoft 365 zorgt ervoor dat alles wat de leerlingen nodig hebben snel en met gemak toegankelijk is. Doordat informatie sneller vindbaar is, processen beter ingericht zijn en de omgeving intuïtief is, gaan zowel leerlingen als leraren efficiënter werken en het geeft de leraar meer inzicht in het leerproces. Hierdoor kan de leraar de leerling beter begeleiden. De leerling van nu is ook niet gebonden aan een plek of middel. Schakelen tussen locaties en devices dient daarom naadloos in elkaar over te gaan. Dit zal de leerling de beste leerbeleving geven in de digitale werk- en leeromgeving. Een leerbeleving die aansluit bij de wensen van vandaag.

**LEESTIP!**

**10 tips voor blended learning die kunnen bijdragen aan betere leerresultaten**

Op school is de sociale interactie en het menselijk contact belangrijk. **Ander** voordeel van **face-to-face** bijeenkomsten is de snelheid waarmee leraren kunnen reageren. Een snelle reactie van de leraar kan leerlingen helpen hun tijd beter te managen, de betrokkenheid bij een onderwerp verhogen en het kan tot meer creativiteit leiden. Het is de combinatie van fysiek en online onderwijs die het verschil kan maken voor de leerling. Deze tien tips voor blended learning kunnen bijdragen aan betere leerresultaten.



#### DIGITALE GELETTERDHEID VAN LEERLINGEN

Hoewel leerlingen als *digital native* in de klas komen, zullen ook zij hun digitale vaardigheden moeten ontwikkelen. Daar ligt een taak voor de leraar.

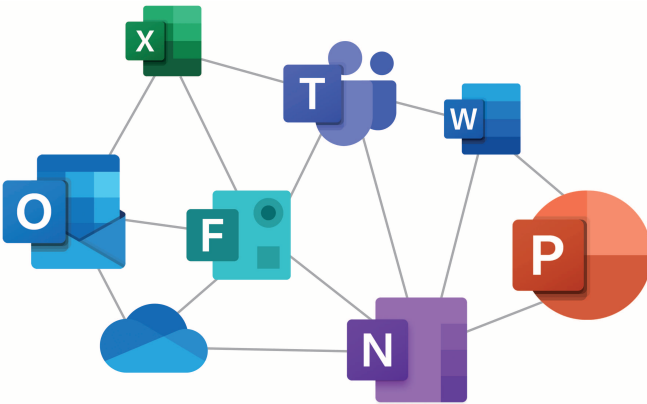
Leerlingen verschillen onderling sterk in hun digitale beleving en het gebruik van technologie. Dat leerlingen opgroeien met ICT zegt nog niets over hun digitale geletterdheid. Ze hebben sturing en begeleiding nodig om goed en efficiënt te leren werken met digitale tools. Leerlingen hebben vaak nog geen goed inzicht in de gevaren en risico's van technologie. Net zoals we ze leren lezen



Figuur 2. ICT-bekwaamheidsgebieden (Kennisnet).

en schrijven, is het ook nodig dat we leerlingen coachen om zich veilig online te bewegen.

Door leerlingen meer invloed te geven op hun eigen leerproces (zelfsturende leerlingen) bevorder je hun autonomie waardoor ze meer gemotiveerd zullen zijn om te leren. Formatief evalueren kan daarbij helpen. Dit is goed te organiseren binnen een digitale leerwerkgeving (zie figuur 3).



Figuur 3. Forms als centrale plek om bijvoorbeeld formatief te evalueren.

De kwaliteit van het blended onderwijs en het didactisch handelen van de leraar blijft doorslaggevend voor de leeropbrengsten. De onderdelen van goede effectieve didactiek zijn bij digitale lessen niet anders, alleen nog belangrijker, dan bij fysieke lessen. Volgens het NRO (2018) is het aanbieden van een door de leraar gestructureerde online leeromgeving waar de leerling autonomie ervaart essentieel. Is er géén structuur dan raakt de autonomie in conflict met de competenties van de leerling en wordt het beeld van wat de leerling kan vertroebeld.

Een leerling is gebaat met een effectieve didactische benadering. Wanneer elke leraar een andere aanpak kiest of een leraar van alles uitprobeert (bijvoorbeeld tijdens het lesgeven op afstand), zit er voor de leerlingen geen lijn in de benadering. Leerlingen weten dan niet goed welke vaardigheden van ze verwacht worden tijdens de les en kunnen hun motivatie verliezen. Aandachtspunten voor het didactisch handelen zijn en blijven dan ook (ook bij blended onderwijs):

- Duidelijke uitleg die aansluit op het kennis- en vaardigheidsniveau van de leerling
- Structuur, duidelijkheid en rust
- Actief betrekken van leerlingen bij het onderwijs
- Aanbieden van oefening
- Het geven van feedback

## Wat leraren (van) nu nodig hebben

De kwaliteit van de leraar is niet alleen een relevante, direct aan leerlingresultaten gerelateerde factor, maar tevens een factor die beïnvloedbaar is en daarmee kan verbeteren onder invloed van scholing en begeleiding.

Kees Vernooy, Mirella van Minderhout en Helma Komen

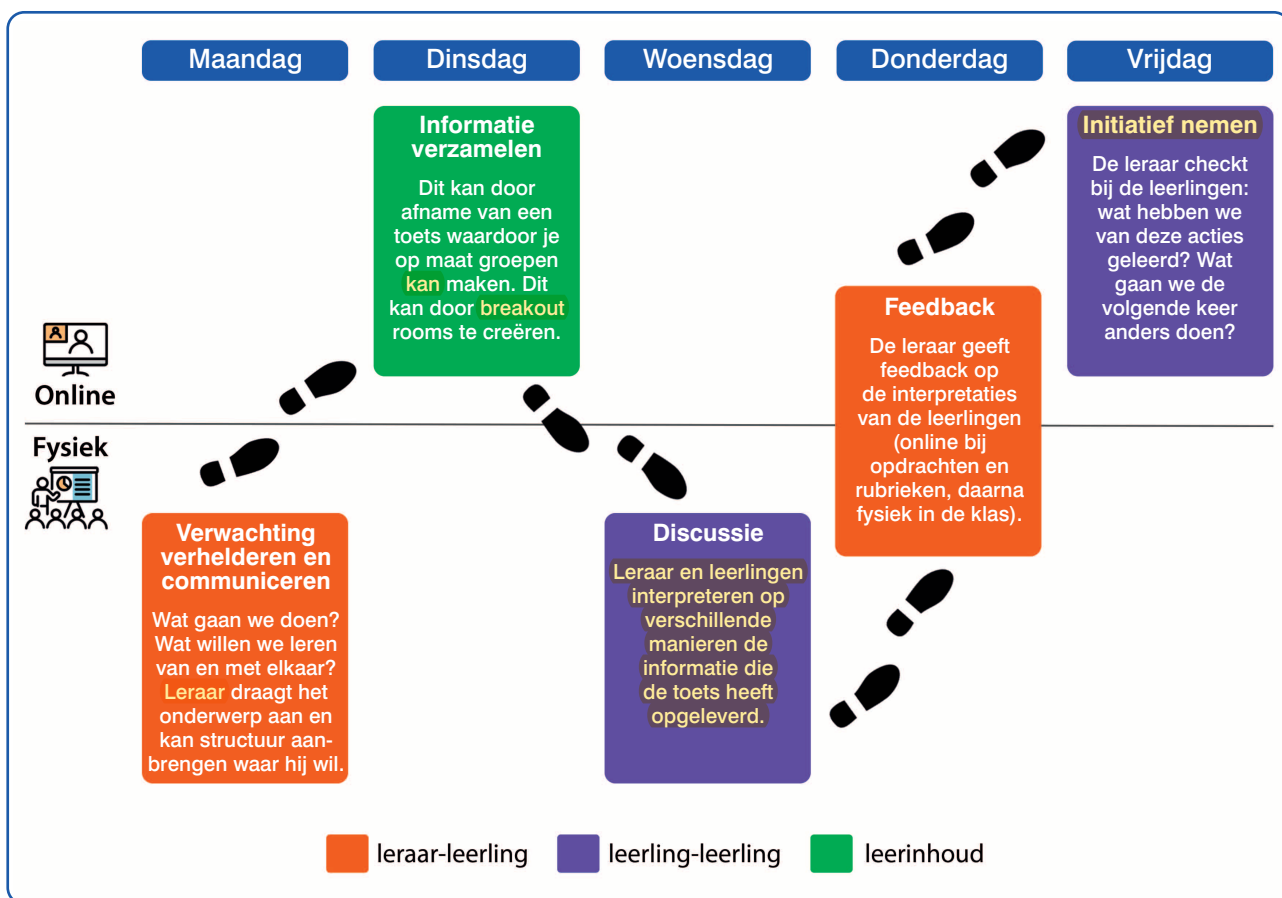
Om leerlingen (van) nu bij de les te houden, zullen leraren zich dus moeten blijven bekwamen in hun vak en de inzet van ICT.

Leraren die fysiek en online of digitaal (blended) onderwijs geven, willen vaak van en met collega's leren hoe ze hun onderwijs kunnen vormgeven. Om bijvoorbeeld succesvol les te geven met behulp van technologie zoals Microsoft Teams hebben leraren volgens Rehn et al. (2018) een complexe mix van competenties nodig. Je moet onder andere kunnen communiceren via een beeldscherm en relaties opbouwen met leerlingen terwijl de interactie via technologie plaatsvindt. Ook moet je lessen kunnen ontwerpen die gebruikmaken van alle mogelijkheden die de technologie biedt om het leren en de interactie te stimuleren.

Naast het leren omgaan met en inzetten van technologie blijft het belangrijk om je als leraar verder te bekwamen in het didactisch handelen. De schoolleider kan dit in zijn rol als strategisch onderwijskundig leider faciliteren, zodat leraren het onderwijs samen zo goed mogelijk en passend kunnen vormgeven en ontwerpen. Dit kun je organiseren in een professionele leergemeenschap (PLG). In een PLG kan bijvoorbeeld gewerkt worden aan het vormgeven van een onderwijsontwerp waar leerlingen en leraren ook echt mee gaan werken. Goede voorbeelden helpen hierbij (zie figuur 4).

## DIGITALE GELETTERDHEID VAN LERAREN

Veel scholen investeren al langer in de digitale geletterdheid van hun leraren. De aard van deze investering is in de afgelopen 10 jaar veranderd. Waar de focus in eerste instantie lag op extra begeleiding en ondersteuning bij het gebruik van nieuwe hardware en softwareapplicaties (zoals digiborden en online lesmethodes), verschuift de focus nu naar professionalisering van de digitale didactiek. Zoals het verkennen van de mogelijkheden om synchrone en asynchrone communicatiemiddelen te combineren,



Figuur 4. Blended werkweek, naar een model van Barend Last (2021)

actieve werkvormen toe te passen, onderwijsprocessen te versimpelen met technologie of fysiek en afstandsonderwijs te combineren. Daarnaast zetten scholen in op professionaliseringsactiviteiten zoals peer learning, het delen van goede voorbeelden en gerichte scholingsactiviteiten, bijvoorbeeld in een PLG.

**LEESTIP!**

**Digitale vaardigheden bij leerlingen en leraren creëren**

Greg Priem (SPEYK) vraagt zich af of het bijhouden van digitale vaardigheden, bijvoorbeeld door korte trainingen, wel haalbaar is en effect heeft. Het lijkt hem verstandiger om leraren en leerlingen digitaal intelligent te maken. Het 'hoe' beschrijft hij in deze blog.



### Wat schoolleiders (van) nu nodig hebben

De schoolleider is de kartrekker. Je zorgt ervoor dat iedereen z'n werk zo goed mogelijk kan doen. Ik wil verder het hele team, inclusief de conciërge, zo goed mogelijk helpen om zich te ontwikkelen.

Bas Vernooij, directeur van IKC Klimboom in Zoetermeer in de Staat van de Schoolleider, 2021.

Als schoolleider wil je regie voeren en grip hebben op de leerresultaten van je leerlingen en de kwaliteit van het onderwijs. In het onderzoek van McKinsey (2020) *Een versterkt fundament voor iedereen* worden tien succesfactoren beschreven waar het funderend onderwijs op kan sturen om regie op de kwaliteit te houden en die te verbeteren. Centraal staat een continue verbetercultuur.

## SUCCESSFACTOREN VAN BOVENGEMIDDELTE SCHOLEN

**A. Continue verbetercultuur.** Schoolleiders, leraren en onderwijsassistenten leren wekelijks van en met elkaar om stap voor stap het onderwijs te verbeteren. Denk hierbij aan het bezoeken van lessen, het samen ontwerpen van lessen en het delen van feedback. De nadruk ligt hierbij op het effect van de leraar op het handelen van de leerlingen en niet het handelen van de leraar op zich.

### ORGANISATIE

**B. Richting en verantwoording.** De visie is duidelijk gedefinieerd voor schoolbestuur, schoolleiders, leraren en ondersteunend personeel. De visie omvat duidelijke doelen en een richting voor continue verbetering. Schoolleiders zijn in staat om deze te vertalen naar implementatieplannen met duidelijke doelen.

**C. Leiderschap en uitvoering.** De organisatie heeft de juiste (leiderschaps)capaciteiten, schaal en cultuur om succesvol te zijn.

**D. Financiële keuzes.** Heldere doelstellingen zijn de drijfveren van financiële keuzes, die transparant zijn voor de hele organisatie en vertaald worden op ieder niveau.

### LEEROMGEVING

**E. Schoolklimaat.** De cultuur binnen de school ondersteunt leerlingen en medewerkers om het beste uit zichzelf te halen door het creëren van een ordelijke omgeving en het motiveren van leraren en leerlingen om hoge verwachtingen waar te maken.

**F. Begeleiding en methoden.** De school biedt leerlingen ondersteuning en uitdaging op hun eigen niveau met effectieve methoden.

**G. Digitale oplossingen.** De school zorgt voor digitale oplossingen die de leerling en medewerkers vooruit helpen.

### PERSONEEL

**H. Personeelsbeleid.** De school trekt sterke collega's aan, maakt hen nog beter en weet hen vast te houden.

**I. Professionalisering en vaardigheden.** De rolbeschrijving inclusief verantwoordelijkheden wordt voortdurend actueel gehouden en bijgesteld op basis van nieuw gevraagde vaardigheden (bijvoorbeeld digitale geletterdheid).

**J. Ondersteuning van personeel.** Schoolbestuurders en schoolleiders zijn voortdurend op de hoogte van ontwikkeldoelen van alle leraren en overig personeel en deze worden gebruikt als basis voor individuele coaching.

Strategisch onderwijskundig leiderschap, ingebed in een professionele cultuur, is essentieel voor doelgerichte sturing en focus in de onderwijsontwikkeling ten behoeve van leerlingen. Een gedeeld beeld van de kwaliteit op een school waar stapsgewijs en samen naartoe wordt gewerkt, is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat leerlingen leren wat ze in hun hele leven nodig hebben. De schoolleider heeft daarbij een scheppende en faciliterende rol.

In het rapport van McKinsey staat een quote van een directeur van een ondergemiddelde school in het basisonderwijs die dit onderstreept: *“We zijn vorig jaar een initiatief gestart om bij elkaar in de klas te kijken, maar in de praktijk vinden we hier nooit de tijd voor ...”*

## De Professionele Leergemeenschap: dit heb je nodig

┌ Een PLG betekent vooral ook gewoon DOEN. Begin met een klein leerpunt. ┐

Erna Damhof en George van Sluis

Het onderwijs (van) nu, de digitale transformatie, het Nationaal Programma Onderwijs, het gaat uiteindelijk allemaal over professionalisering als aanpak voor duurzaam beter onderwijs. De PLG is een uitstekend middel om te komen tot een continue verbetercultuur. Koppel daarbij de doelen uit het schoolplan aan de onderwerpen van de PLG.

Volgens Rick Dufour en zijn collega's Rebecca Dufour, Robert Eaker en Tom Many (2010) is een goed functionerende PLG te herkennen aan zes hoofdkenmerken:

1. Gedeelde missie (doel), visie (duidelijke richting), waarden (collectieve inzet en verplichtingen) en doelstellingen (indicatoren, tijdlijnen en targets).
2. Een cultuur van samenwerking met de focus op het leren door iedereen.
3. Gezamenlijk onderzoek naar de beste praktijkvoorbeelden en naar de huidige werkelijkheid.
4. Actiegerichtheid: leren door te doen.
5. Een voortdurend streven naar verbetering.
6. Resultaatgericht werken.

De focus ligt in de PLG op het leren van de leerlingen. Dufour (2004) heeft vier vragen geformuleerd die je helpen om op het leren van de leerlingen te focussen:

1. Wat **willen** onze leerlingen leren? Welke kennis, vaardigheden en bekwaamheden verwachten we van hen bij dit vak, op dit niveau, bij dit lesblok?
2. Hoe weten we of alle leerlingen de kennis, vaardigheden en bekwaamheden leren waarvan wij bepaald hebben dat ze essentieel zijn?
3. Wat doen we als sommige leerlingen niet leren? Welke processen hebben we achter de hand om leerlingen die dat nodig hebben, extra tijd en ondersteuning te bieden, zodat ze leren op een manier die tijdig, zorgvuldig, bindend en systematisch is?
4. Hoe kunnen we de lessen uitbreiden en verrijken voor leerlingen die de kennis en vaardigheden al verworven hebben?

Bespreek deze vragen eens met je team en leg ze naast jullie visie en de doelen van het schoolplan. Gebruik de uitkomsten voor het kiezen van het onderwerp van jullie eerste PLG.

## De Professionele Leergemeenschap: zo doe je dat

┌ Waarom moeilijk doen als het samen kan. ┐

Loesje

Een goede start van de PLG hangt samen met het creëren van de volgende omstandigheden:

- Start met een onderwerp dat leeft binnen het hele team.
- Start vooral met een goede onderzoeksvraag!
- Start met een concreet, specifiek, beperkt onderwerp.
- Plan voldoende tijd in voor de deelnemers in hun normaartaak om te werken in de PLG, zowel om je individueel voor te bereiden, te verdiepen of iets uit te proberen als voor het deelnemen aan de bijeenkomsten.
- Werk vanuit een afsprakencultuur. Vanaf het begin moet daar de hand aan gehouden worden. Iedereen moet zich aan de gemaakte afspraken houden.

Een PLG bestaat uit maximaal tien personen. Wijs twee procesbegeleiders aan, de een heeft de rol van expert, de ander richt zich op de groepsdynamiek. Zorg samen voor een goede sfeer, een veilige omgeving en voor een dialoog met inbreng van alle deelnemers.

### LEERTIP!

#### Cursus Werken in een professionele leergemeenschap

In de Lerarenacademie van E-learning Wizard staat een e-learningcursus over het werken in een professionele leergemeenschap.



Scan me

Scholen met een abonnement op de e-learning van E-learning Wizard vinden de cursus in hun eigen academie.



Scan me

## STEL DE JUISTE ONDERZOEKSVRAAG

Je kunt verschillende soorten onderzoeksvragen stellen. We geven voor iedere soort een voorbeeld:

- **Beschrijvende vraag:** Voor welke kinderen in mijn groep is de taakgerichtheid een probleem?
- **Vergelijkende vraag:** Wat zijn de verschillen en wat de overeenkomsten ten aanzien van de betrokkenheid van leerlingen op school tussen leerlingen met hoger opgeleide en leerlingen met lager opgeleide ouders?
- **Definiërende vraag:** Wat is typerend voor directe instructie?
- **Evaluerende vraag:** Wat zijn de positieve aspecten van formatieve evaluatie voor leerlingen die geregeld voor intensieve instructie/begeleiding in aanmerking komen?
- **Verklarende vraag:** Wat zijn de belangrijkste oorzaken van gebrek aan actieve betrokkenheid van leerlingen?
- **Voorspellende vraag:** Hoe zullen de opbrengsten op het terrein van begrijpend lezen zich bij ons op school ontwikkelen?
- **Ontwerpde of adviserende vraag:** Hoe kunnen we op groepsniveau het onderwijs beredeneerd afstemmen op verschillen?
- **Toetsende vraag:** In hoeverre kan het werken met een digitaal portfolio zorgen voor een toename van motivatie en 'geloof in eigen kunnen' van leerlingen?

## ONDERZOEKEND LEREN

Het onderwerp van de PLG werk je dus uit in een onderzoeksvraag. De *Leidraad structurele onderwijsverbetering* (E-learning Wizard, 2017) geeft een aanzet om het onderwijs binnen een onderwijsinstelling op structurele wijze te verbeteren. In een optimale situatie werken leraren samen aan de onderzoeksvragen en de daaruit voortvloeiende onderwijsverbetering.

**STAP 1:** Wat is het probleem en/of wat is je ambitie? Wat wil je in de onderwijspraktijk verbeteren?

**STAP 2:** Wat is (zijn) de onderzoeksvraag (-vragen)?

**STAP 3:** Nadere verkenning van de onderzoeksvraag (en het al of niet aanscherpen van de probleemstelling, ambitie of onderzoeksvraag)

**STAP 4:** Planning en uitvoering van de acties gericht op beantwoording van de onderzoeksvraag (en dus oplossen van het probleem)

**STAP 5:** Analyse, evaluatie van de resultaten en processen

**STAP 6:** Rapportage/verantwoording en borging/vieren



### TIP!

#### Leidraad structurele onderwijsverbetering

Download de Leidraad structurele onderwijsverbetering in de Kennisbank van E-learning Wizard. Je vindt de Leidraad ook in alle e-learningcursussen van E-learning Wizard en in de Lerarenacademie. Bij elke cursus staan voorbeelden van onderzoeksvragen die je kunt gebruiken in de PLG.



Scan me

## QUICKSTART VAN JE PLG MET *FLIPPING THE CLASSROOM*

Door de aanpak 'flipping the classroom' in te zetten voor nascholing maak je een optimale mix van leren met en zonder technologie en individueel en klassikaal leren: blended learning. Met deze aanpak gebruik je de geplande studiedagen om te starten met het werken als professionele leergemeenschap en het creëren van een continue verbetercultuur.

Dit artikel maakt deel uit van een serie van drie artikelen, die je kunt downloaden op de website van *PO Management* in het dossier Professionalisering:

- **Deel 1:** Pak je rol. De schoolleider als facilitator voor leren van en met elkaar.
- **Deel 2:** De professionele leer- en werkgemeenschap. Zo doe je dat en dit heb je nodig.
- **Deel 3:** **Duurzaam** en veilig digitaal onderwijs en leren. Inrichten, beveiliging en privacy.



Scan me





Figuur 6. Flip je studiedag in vijf stappen.

Elk teamlid start de studiedag zo met gelijke voorkennis. Je kunt dus focussen op diepgang en het oefenen van geleerde kennis en vaardigheden. Deze vorm van blended learning slaat een brug tussen de verschillende leerstijlen en maakt de nascholing efficiënt en effectief voor elk teamlid. Zo zet je op een laagdrempelige manier de eerste stap naar het werken in PLG's.

#### SAMEN WERKEN AAN NOG BETER ONDERWIJS VOOR IEDER KIND

Elke leraar wil het beste onderwijs voor elk kind en als schoolleider is het onderdeel van je taak om te zorgen voor de beste leraar voor elk kind. Daar oefen je invloed op uit door doelgericht te werken aan professionalisering als middel om duurzaam beter onderwijs te realiseren.

Wij, Edutrainers, E-learning Wizard en SPEYK, zetten ons ook in voor nog beter onderwijs voor ieder kind en delen dagelijks onze kennis en ervaring. In een serie artikelen, blogs en video's met de leidraad van 'Nog Beter Onderwijs Vandaag' reiken we je handvatten aan voor het realiseren van duurzaam beter onderwijs waarbij we focussen op jouw rol als schoolleider. Hoe kun jij jouw rol nog beter inrichten om impact te gaan maken?

Houd ons digitaal goed in de gaten! Volg ons en je mist niets.

## AUTEURS



**edutrainers**

E-learning voor digitale  
didactische vaardigheden

Laura Walter-Goudsmit  
Edutrainers.com



Scan me



**SPEYK**

Greg Priem  
speykonderwijs.nl



Scan me



**e-learning wizard**

Sabine Kokee  
E-learningwizard.nl



Scan me

Scan de QR-code en volg ons op LinkedIn voor meer artikelen!

### Geraadpleegde literatuur

AVS en VO-Raad (2021). *De Staat van de Schoolleider 2021*.

Brummelhuis, A. ten & Binda, A. (2017). *Vier in balans-monitor 2017: de hoofdlijn. Laat ict werken voor het onderwijs*. Kennisnet.

Damhof, E. & Sluis, G. van (red. J. Reitsma) (2012). *De professionele leergemeenschap: samen werken aan hoge leerlingresultaten*. Groningen: Duurzaam Leren in de Veenkoloniën.

Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu), <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>. Geraadpleegd op 14 september 2021.

Dufour, R. (2004). What is a Professional Learning Community? *Educational Leadership*, 61, 6-11.

Dufour, R., Dufour, R., Eaker, R. & Many, T. (2010). *Learning by Doing: A Handbook for Professional Learning Communities at Work*. Bloomington: Solution Tree Press.

Dufour, R. & Fullan, M. (2015). *De vijf essenties van leidinggeven aan een PLG*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven.

Edutrainers (2020). Digitale geletterdheid... voor leraren. <https://www.edutrainers.com/digitale-geletterdheid-voor-leraren/>

E-learning Wizard (2017). *Leidraad structurele onderwijsverbetering*.

McKinsey & Company (april 2020). Een verstevigd fundament voor iedereen. Een onderzoek naar de doelmatigheid en toereikendheid van het funderend onderwijs (primair en voortgezet).

Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek, NRO (2018). *Docent en leerling aan het stuur. Onderzoek naar leren op maat met ICT*. Doorbraakproject Onderwijs en ICT, Universiteit Utrecht, Universiteit Leiden en Oberon.

Rehn, N., Maor, D. & McConney, A. (2018). The specific skills required of teachers who deliver K-12 distance education courses by synchronous videoconference: implications for training and professional development. *Technology, Pedagogy and Education* 27(3):1-13.

Schouwenburg, F. (2017). *Handreiking ICT-bekwaamheid van de leraar: hoe pakt u dat aan?* Kennisnet.

Vernooij, K., Minderhout, M. van & Koomen, H. (2016). *Handboek diagnostiek in de leerlingenbegeleiding. Kind en context*. Hoofdstuk 14. Antwerpen: Garant.